

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE ÜLKEMİZ

Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ
gorguluz@gmail.com

GİRİŞ

İlk kentlerden günümüze kadar olan dönem bir insanlık tarihini anlattığına göre kentler farklı mekanlarda bir değişim ve dönüşüm sürecinin içinde sürekli olmuşlardır. Bu ise, kent koşullarının ya da kent yaşamının olağan bir sonucudur ve kentsel formun (fizik mekanın) devingenliğini işaret etmektedir (Harvey, 1985). Söz konusu dönüşüm kentin/kent yaşamının tüm boyutlarını etkileyen oldukça kapsamlı bir biçimde ve çok hızlı gerçekleşmekte, yanısıra farklı betimlemelere konu olan çöküşleri, gerilemeleri içermektedir. Pozitif ve negatif özellikleri veya bu doğrultuda yarattıkları algı (his) ile kentte var olan toplumsal kesimler açısından “yaşanılabilirliği” kendilerince sorgulanan kentler; tarihsel süreç içerisinde farklı zaman dilimlerine bağlı olarak ekonomik, sosyal, kültürel, mekansal, teknolojik ve yönetsel dönüşümleri hızlı ve yoğun bir biçimde yaşamışlardır. Ancak hiçbirisi sanayi kentine geçiş ile buradan küresel kente geçiş kadar baskın ve belirleyici olamamıştır.

Kentsel endüstriyel yani modern dünyaya geçiş, kentlerin yeniden kurulma sürecinde “mevcut strüktüre müdahale etme ve onu başkalaştırma” anlamını taşıırken, bu süreçte en dikkat çekici olan ise; “eskiye ait olanın yıkılması, yerine yeninin yapılmasıdır. Bu modernist bakış açısına biçim veren öğeler olarak; karmaşık sanayi toplumlarının yeni gereksinimleri, araçları ve teknolojileri ile rasyonel bir ilerlemeden geçmekte olan evrensel bir tarihin gereksinimleri, araçları ve teknolojileri sunuluyordu. Üretimi fabrikaya bağlı hale getiren modernizm ve modern sanayi kenti, iş ile evi ayırmış ve hiçbir ülke, kültür ya da coğrafyanın dışında kalamayacağı bir güç olarak kabul edilen kapitalizme dayalı kent ekonomisinde, çalışanlar iş güçlerini satarak çalışmaya ve yaşamaya başlamışlardır. Büyüme sosyal refahın kilidi olarak görülürken, teknolojiadaki gelişim ve sermaye birikimi bir yandan endüstriyel yaşamın kırsal alanlara doğru yayılmasına, bir yandan da kentsel nüfusun büyümesine neden olmuştur (Thorns, 2004).

Son 25-30 yıllık dönem ise, başta Avrupa ve Kuzey Amerika kentleri adına sanayi ekonomisinin / sermaye birikiminin yaşadığı ve küreselleşme olarak adlandırılan dönüşümü anlatmaktadır. Küreselleşme veya üretim sistemlerinin değişimi ile birlikte toplu pazar yeri için büyük ölçekli mal üretiminden doğan sermayeye dayalı kent sistemlerinden, küresel olarak organize olan bilgi hizmetlerinden üretilen sermaye etrafında kurulan yeni kent sistemlerine geçilmiştir. Bir diğer deyişle; özellikle batı kentlerinin ekonomilerinde sermaye birikiminin endüstriyel yapılanma ve ekonomik büyümeye dayalı hali, tüketimin ve finans ağırlıklı sektörlerin egemen olduğu bir yapılanmaya dönüşmüştür. Bu durum modernizme ait “ulus” ve “kent” gibi iki önemli değeri aşındırmaya başlamış, ulus ötesi anlayış kentleri yeni güç ve fırsat hiyerarşilerinin olduğu uluslararası düzlemde yarışmaya zorunlu kılarken, kapitalizm; son aşaması olan ideolojik ve ekonomik yeni liberal politikaları ile kentin de satılıp alınan bir meta olarak algılanmasını başarmıştır. Böylece kentler yoğun tüketim normları ile birlikte ekonominin merkezine taşınmaya başlamıştır. Yanı sıra, bilginin,

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

teknolojinin üretildiği, ulaşım ağları ve iletişim ile karşılıklı ilişkilerin kurulduğu, etkileşimin yaratıldığı yeni rolleri de kentler üstlenir olmuştur. Giderek üretim biçimlerindeki değişim, üretime ilişkin dünya ölçeğinde yeni yer seçimi kararları ve sanayisizleşme özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki kentlerde önemli uyum sorunları ve kentsel sistemlerde değişiklikler yaratmıştır. Bu sonuç ise; kentin, kentsel sistemlerin bir dönüşüm mekanı olduğu kabulü ile bundan ne anlaşılması gerektiği tartışmalarını yoğunlaştırmıştır (Thorns, 2004).

Bu doğrultuda küreselleşmenin kentler üzerindeki etkileriyle ilgili farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Dönüşüm sürecinin kentin her türlü mekanında bir "homojenleşme" yarattığını savunanlarının yanı sıra, yerler birbirine benzer hale gelmiyor, tersine küreselleşme yerel değerleri daha çok öne çıkararak özgün kimliği destekliyor savını öne sürenlerde bulunmaktadır. Görünen o dur ki; bu bağlamda daha çok araştırmaya gereksinme duyulmaktadır (Oruç, 2004). Böylesi tartışmalara konu olan ve ağırlıklı 1980 sonrası izlenen bu yeniden yapılanma devletin yeni rolünü de belirlemiş ve merkezi yönetim / yerel yönetim ilişkileri yeniden kurgulanmıştır. Geline aşama; devletin küçülmesi, özelleşme, özelleştirme ve sanayisizleşme bağlamında kentlerin ekonomik sorunlarını kendi başlarına çözme ve devletin gittikçe azalan maddi desteğidir. Sosyal refah devleti anlayışından oldukça erken vazgeçen biz ve benzer ülkelerde ise süreç, kentler adına; kaderlerine terk edilme ile eş anlamlı olmuştur.

1. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ KAVRAMAK

Gerek değinilen bu nedenler, gerekse uluslararası sermayenin akışkanlığının artması kentleri girişimci olmaya zorlamıştır. Ekonomilerinin yeniden canlandırılması, istihdam yaratılması ve bunun keskin bir yarışma ortamı içinde yapılma zorunluluğu yeni politika ve stratejileri gündeme getirmiştir. İşte bu noktada kentler açısından bir yeni proje olarak "kentsel dönüşüm" önem kazanmıştır. Ya da merkezi yönetimin desteğini kaybeden yerel yönetimler veya kentler adına özel sektörle yapılan işbirliği yeniden canlandırma ve kentsel dönüşüm için yeni bir çıkış noktası olmuştur.

Bir diğer ifade ile; merkez-yerel ve sermaye arasında yeniden biçimlenmeye başlayan sözü edilen ilişkilerin modern kentin temel unsurlarını / vazgeçilmezlerini aşındırması bağlamında kentsel dönüşüm kavramı, metalaşan kent topraklarının yeniden değerlendirilip işlevlendirilmesi amacı ile karşımıza çıkmıştır. Neoliberal küreselleşmenin ideolojik ve ekonomik sonuçlarının ortaya koyduğu "dünya kenti" ile "küresel kent" tanım ya da kent ideolojileri hemen hemen tüm ülkelerde egemen kılınmaya çalışılmıştır. Dünya ekonomisinde bu söylem ve program doğrultusunda yaşanan dönüşümler; dünya kenti ve küresel kent yapılanmasını serbest piyasa güçleri aracılığı ile zorunlu kılmış veya kaçınılmaz/karşı konulamaz olduğu varsayımı ile yaygınlaştırılmıştır. Üretim biçiminin değişimi (fordist üretimden post fordist üretime / ekonomiye geçiş), ekonominin yeniden organizasyonu, sanayinin merkez ülkelere çevre ülkelere desantralize edilmesi ve buna karşın finans ile hizmet sektörünün gelişiyor olmasının ardından ülkelerin bu süreci küresel ölçekte ancak küresel kentler ile denetleyip, yönetebileceği öne sürülmüştür. Dolayısıyla artık ulus devletlerin yerine kentlerin ve bölgelerin bu yeni ekonomiye eklenme gereğine vurgu yapılmıştır (Öktem, 2006). Kentlerin bu düzlemde yarışabilmesi, bir başka deyiş ile; akışkanlığı küresel olan sermayeden pay/yatırım alabilmesi, özellikle çevre ülkelerin dünya

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

kenti ya da küresel kent olmaya yakın kentlerinin fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal/toplumsal mekanlarında yeni strateji ile politikalar etrafında yeniden organize olması, “yeni imaj”ını beklendiği gibi sunması ve anlatması ile eş anlamlı olmuştur.

Literatürde farklı tanımlamalara sahip olmasının yanı sıra içinde barındırdığı yenileme, koruma, sağlıklılaştırma, yeniden canlandırma gibi kavramlarla dinamik yapısının altı kalınca çizilen kentsel dönüşüm kavramı; batıda 19. yüzyıldan itibaren uygulama alanı bulmaya başlamıştır. Biraz önce değindiğim gibi süreç içinde egemen politika ve stratejiler bağlamında amaç, hedef ve kapsamında değişiklikler olsa da; ilk çıkışı plansız ve denetimsiz büyüyen özellikle büyük kentlerin / metropoliten alanların yeniden yapılandırılıp, biçimlenmesinde yeni bir ateşleyici, yeni bir planlı eylem olarak görülmesiyle başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında sanayileşmenin getirdiği göç sonucunda salt barınma amaçlı yapılan konut alanlarının iyileştirilmesi ile başlayan, aynı amacı her iki büyük savaş sonrası ortaya çıkan yıkımı aşma adına yerleşmelerin yeniden inşasında da sürdüren kentsel dönüşüm, bu yönü ile birçok olumlu anlamı bünyesinde barındıran bir kavram ve uygulama alanı olarak karşımıza çıkmıştır.

2. BATI ÜLKELERİNİN DENEYİMLERİ

Kentli yoksul sınıfların olumsuz barınma koşullarının yine bu sınıflar için daha yaşanılabilir fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel mekanlara sahip olabilmeleri amacıyla İngiltere’deki kentlerde başlayan ve giderek diğer Avrupa ülkelerine yayılan bu müdahale yöntemi, bir yandan da suç ile bütünleştiği varsayılan kentsel çöküntü alanlarına da çözüm getirmeyi hedeflemiştir. Kentsel dönüşüm kavramına olumlu anlamlar yüklenmesinin temel nedeni olan bu çabalar, 1950’li yıllarda Kuzey Amerika’da başlayan “kentsel yenileme” uygulamaları ile birlikte söz konusu anlam(lar)ı olumsuzluğa taşımaya başlamıştır. Mevcut düşük gelirli nüfusu yerinden eden ve bu alanlara getirisi daha yüksek olan ofis, lüks konut, iş merkezi gibi yapılaşmaları öneren bu uygulamalar, bir yandan kent topraklarının artık metalaşır olduğunu anlatırken kentleri “soylulaştırma” kavramı ile tanıştırmış, bir yandan da Avrupa ülkelerini etkisi altına almıştır. Refah devletinin konut alanlarına ilişkin kullanıcıyı koruyan reformist dönüşüm çabalarını örselemeye başlayan bu yeni senaryo; giderek uygulama alanlarını genişletirken, modern devletin/toplumun vazgeçilmez unsurlarını da (planlama, kamu yararı, sivil toplum, barınma hakkı, uzlaşma, özel mülkiyete müdahale gibi) devlet-sermaye ilişkisini iyice baskın kılabilecek biçimde yalnızlaştırmaya başlamıştır (Kocabaş, 2006/Kurtuluş 2006). Amerika Birleşik Devletleri’nde kentin ve tüm toplumsal sınıfların mekanda varlığını nasıl sürdüreceği tartışmasını/sorusunu açan, ancak küreselleşme bağlamında yeniden biçimlenen devlet-sermaye-emek ilişkilerinde de yeni üretim ve paylaşım süreci başlatan bu uygulamalar, başta İngiltere olmak üzere yukarıda vurgulandığı gibi diğer Avrupa ülkelerini de etkisi altına almıştır. Sonuçta, gayrimenkul eksenli kentsel dönüşümün aktörleri emlak pazarının başat yönlendiricileri olmuşlar ve 1980’lerin İngiltere’si M. Thatcher yönetiminde başta Londra olmak üzere diğer büyük kentlerini de bu etki altında, dünya kenti/ küresel kent yapma uğraşı içine girmiştir.

Kamu’nun oldukça önemli finansal desteği ile başlatılan bu projelerin ve diğer ülkelerdeki benzeri uygulamaların sonuçları göstermiştir ki; ekonomik ve sosyal hedefler ilgili tüm kesimleri kapsamadığı sürece yoksulluk, ayrışma, mekansal eşitsizlik ve sosyal adaletsizlik

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

giderek daha da güçlenmektedir. Dolayısıyla kentlere dönüşüm proje ve uygulamaları ile sağlanacak katkının yalnızca gayrimenkul inşa etmenin ötesinde bir anlamı olması gerekmektedir. İşte bu farkındalık kentsel dönüşümün stratejilerini, 1990'lara kadar yaşanan "emlak eksenli" ağırlıktan; yoksulluğa çözüm arayan, bu sayede toplumsal dışlanma, ayrışma ve bölünmeleri gidermeye yönelik, eğitim aracılığı ile iş olanakları yaratmaya çalışan ve giderek kültür, ekoloji gibi daha yaratıcı eksenleri de kapsayarak "yerel"i gözeten/önemseyen bir genişliğe doğru taşımaya başlamıştır. Sonuçta sürekli, dengeli ve eşitlikçi bir gelişmeyi/büyüme hedefleyen bu yeni stratejiler; gayrimenkul eksenli kentsel dönüşüm uygulamalarının üzerini örttüğü "mahalle gelişme planı, yerel gelişme planı" gibi kavramlara tekrardan yaşama alanı kazandırmıştır. Bu sayede kentsel dönüşüm mahalle ölçeğinde yeniden irdelenip, yine başta İngiltere ve ABD olmak üzere örnekler verilirken, konunun belediyelerden daha çok devletin görevi ve bu amaçla planlı gelişmeye planlı bir devlet müdahalesini gerektiren yeni modellere gerek olduğu anlaşılmıştır. Bu model ya da uygulamaların temel özellikleri; özgün ve özel ulusal koşullara bağlı olarak programların hazırlanıyor olmasının yanı sıra, genişletilmiş bir kentsel planlamanın / kentsel stratejilerin bir eylem alanı olması ve düşük gelirli/yoksul kesimlerin yaşadıkları mahalleleri ile birlikte ve her türlü mekanı (ekonomik, sosyal, kültürel) kapsayacak biçimde kalkındırılmasını, koşullarının iyileştirilmesini ve bunun sürdürülmesini sağlamak biçiminde açıklanabilir. Bu konuda özellikle son yıllarda kentsel dönüşümün kavranması bağlamında, biraz önce de değindiğim gibi ülkelerin, kentlerin, mahallelerin özel ve özgün koşulları uyarınca bir çok strateji, ona bağlı amaç, hedefler ve modeller geliştirilmiştir. Dünya genelinde bu denli hızlı değişen/dönüşen iç ve dış dinamikler bağlamında böyle olması da doğaldır.

Sonuçta; kavramın ortaya çıktığı batı ülkelerinin deneyimleri, bir müdahale biçimi olarak kentsel dönüşüm olgusuna yaklaşımların çeşitli aşamalardan geçtiğini ve kentsel politika alanında yerini aldığını göstermektedir. Bu değişim süreçlerini başlatan olguların, dönemi içinde ortaya çıkan sorunlara çözüm üretme ve geliştirilen vizyon doğrultusunda fiziksel, sosyal ya da ekonomik dönüşümleri gerektiren politikalar olduğu izlenmektedir. Bu bağlamda, kökeni 19. yüzyıla temellenen kentsel dönüşüm zaman içinde kentsel yenilemeden, kentsel yeniden canlandırmaya yalnızca fizik mekan odaklı bir eylem alanı olmaktan sosyal, ekonomik ve çevresel sorunları da kapsayan daha bütünlüklü bir yaklaşıma doğru evrilmiştir.

Rolleri ve sorumlulukları sosyo-ekonomik ve politik değişimler etkisinde biçimlenen dönemlere göre farklılaşan ama başat aktörleri kamu, özel sektör ve sivil toplum olan kentsel dönüşümün yaşadığı deneyimlerin aşağıda sıralanan dört aşamadan geçtiği ifade edilebilir (Görgülü v.d., 2006).

- a) 1960'lara kadar devam eden "devlet eliyle toptan yeniden geliştirme ve kentsel yenileme",
- b) 1960'ların ortalarından 1970'lere kadar devam eden çok boyutlu "yeniden gelişim" ve "sağlıklaştırma" çalışmaları,
- c) 1970'lerden 1990'lara kadar devam eden "gayrimenkul eksenli kamu-özel ortaklığı dönüşümleri",

- d) 1990'ların ikinci yarısından itibaren ortaklık modellerinin çeşitlenerek devam ettiği ve "toplumun yeniden hatırlandığı" dönüşüm çalışmaları.

3. ÜLKEMİZDE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN KAVRANMASI VE BAĞLAMINDA MEVCUT YAPILANMANIN ANALİZİ

Yaşamakta olduğu ekonomik dönüşüm ve siyasal rejimin seçmelerinin etkileri altında Türkiye'nin yerleşme sistemi de sürekli bir dönüşüm geçirmektedir. Söz konusu dönüşümün önümüzdeki yıllarda daha da farklılaşıp hızlanacağı yönündeki öngörülere katılmamak da mümkün değildir. Bu süreçte Türkiye pratiği başta değindiğim Avrupa ve Kuzey Amerika uygulamalarından hem dönem olarak farklılaşmakta, hem de olması gerektiği gibi ülkenin toplumsal dinamiklerine temellenmektedir.

1950'lerdeki uygulamalarla birlikte kentlerimiz de günümüze kadar gelen sürekli bir dönüşüm yaşamaktadır. Ancak artık biliniyor ki, bu süreç; mimarlık ve şehircilik bilim alanlarının ilke ve yöntemleri ile değil, ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel ve çevresel dinamiklerin yönlendiriciliğinde gerçekleşmektedir. Günümüzde kentsel dönüşüm projesi olarak üretilen örneklerin özellikle insan/kullanıcı gereksinimleri uygunluğu ve kentlerin kimliği ile olan tutarlılığı açısından yaşanan tartışmalar bu saptamanın sağlam gerekçeleridir. Bu nedenle "kentsel dönüşüm" kavramının Türkiye pratiğini iki yönlü kritik etmek gerekmektedir.

- a) Kentsel dönüşümün gayrimenkule odaklanarak yalnızca fizik mekan düzenlemesi olarak algılanması,
- b) Bu düzenlemenin de mimari ve kentsel kimlikten referans almadan üretilmesi, üretilen bu yeni mekanların kentin ruhuna ve mekanına yabancılaşması.

Bu değerlendirmeler bizi ülkemizde kentsel dönüşüm pratiğinin; çok ayrıntılı analizlere dayanması ve uzun erimli, katılımlı müzakere süreçleri doğrultusunda oluşturulması gereği sonucuna ulaştırmaktadır. Kentsel dönüşüm kavramının Türkiye pratiğine özellikle 1999 Marmara depremi ile birlikte girmiş olması, konuyu Batı'da yaşanan deneyimlerden temelde ayırtmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'deki kentsel dönüşüm sürecinin temel sorunu; kaçak yapılaşmış ve ıslah imar planları ile daha da sağlıksız hale gelmiş olan kentsel alanlardır. Bu dinamikler Türkiye'deki kentsel dönüşüm sürecinin sadece fiziksel dokunun yıkılıp yeniden inşa edilmesi olarak algılanmasını getirmiştir. 1950'li yıllardan itibaren kentlerin biçimlenmesinde belirleyici rol oynayan gecekondu ve kaçak yapılaşma sürecine karşı, kamu farklı dönemlerde farklı yaklaşımlar sergilemiştir. Bunları dönemlerine göre özetle ayırtmak gerekirse:

- Kentsel dönüşüm kapsamında değerlendirilebilecek ilk eylem türü gecekondu nüfusunun güzelleştirme dernekleri kapsamında örgütlenerek kentsel altyapılardan yararlanmanın yollarını bulmalarıdır. Yerel toplulukların inisiyatifi olarak gelişen bu süreç, kentin çeperlerine altyapısız olarak eklenmiş olan kırsal toprakların kentsel alana dönüşümünde önemli bir aşamayı oluşturmuştur.
- Diğer taraftan 1960'lı yılların sonuna değin kaçak yapılaşmayı yıkma yönündeki eğilim, 1966 tarihli "Gecekondu Kanunu"na kadar devam etmiştir. Bu yasada yer alan "gecekondu önleme bölgeleri" nin amacı, kamu eliyle mevcut gecekonduları bu

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

bölgelere taşımak ve yeni yapılacak gecekonduları engellemektir. Kamu eliyle gerçekleşmesi öngörülen o dönemin kentsel dönüşüm projesi niteliğindeki yaklaşım amacına tam olarak ulaşamamıştır.

- 1970’li yıllar göçün ve kaçak yapılaşmanın en üst düzeye ulaştığı dönem olmuştur. 1983 ve 1985 tarihli imar affi yasaları ve yasaya daha sonra eklenen “ıslah imar planı” kavramı yeni bir kentsel dönüşüm sürecinin başlangıcını oluşturmuştur. Bu dönemde bir önceki dönemde olduğu gibi kaçak yapıların sadece affedilmesi ile yetinilmemiş, bir yapıya dört kata kadar ilave yapı yapılması hakkı verilmiştir. Bunun dışında imar planlarında ön koşul olan kentsel donatı alanları standartlarının bu planlarda aranmaması hükmü bu bölgelerin tümüyle dört kata kadar yükselmesi ve yol dışında hiçbir donatıya yer verilmemesi şeklinde algılanmıştır. Bu kapsamda nazım plana uygunlukları aranmaksızın onaylanarak yürürlüğe giren ıslah imar planları ile kentlerin kaçak gelişmiş bölgelerinde uzun süreli ve giderek yapısal hale gelecek olan bir dönüşüm süreci başlamıştır. Kamu eliyle altyapısı hazırlanan ve yerel toplumun özgün sermaye birikim süreçleri ve yerel siyasi ilişkileri ile biçimlenen bu kentsel dönüşüm hareketi günümüz gerçekleriyle değerlendirildiğinde birçok açıdan eleştiriye açık bir süreçtir.

Güncel planlama literatürüne yerleşen kentsel dönüşüm uygulamalarında özellikle kaçak gelişmiş ve ıslah planları ile yasallaştırılmış bu bölgeler öncelikle gündeme gelmektedirler. Mevcut arazi kullanımda kent merkezlerinin yakın çevresinde kalmaları nedeniyle ve genelde de kentsel arsa değerlerinin menkul getirilerinin çok üstüne çıkmış olmasına bağlı olarak bu alanlar kentsel dönüşümüne konu edilmekte, süreç gayrimenkul eksenli bakış açısıyla ele alınmakta ve rant temelli olarak düzenlenmektedir. Bu yaklaşım kentsel dönüşümün bir süreç olarak değil sadece fiziki bir proje olarak ele alınmasını getirmekte, olgunun sosyal ve ekonomik boyutları hemen hemen tümüyle göz ardı edilmektedir. Planlama disiplininin bağımsız parçacı bir proje olarak ele alınması kentsel dönüşüm sürecini planlamanın bir aracı olmaktan çıkarmakta, gayrimenkul piyasasının yeniden düzenlenmesi amacının öznesi yapmaktadır.

Gelişmiş batı ülkelerinin pratiklerinden hareketle Roberts’ın (2000) tanımladığı kentsel dönüşümün türleri göz önüne alınarak Türkiye’deki süreç değerlendirildiğinde şu çerçeveye çizilebilmektedir.

- Günümüz Batı örneklerinde kentlerin bazı alanlarının çöküntü bölgesi haline gelmesi en temel sorun olarak tanımlanmakta ve öncelikli kentsel dönüşüm projelerine konu edilmektedir. Türkiye pratiğine bakıldığında ise, kent merkezlerindeki yerel toplulukların sosyal yapılarının bozulması örnekleri Batı kentleri kadar baskın bir problem olarak ortaya çıkmamakta ve algılanmamaktadır. Bu nedenle bazı örnekler dışında kentsel dönüşüm süreçlerine konu edilmemektedir.
- Batı kentlerinde bir diğer kentsel dönüşüm proje türü; kentin bozulan fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel yapılarının yenilenmesidir. Türkiye’de kentsel dönüşüm olarak gündeme gelen projeler değindiğim gibi büyük oranda 1950’li yıllardan beri kaçak olarak gelişen kent parçalarının yenilenmesidir. Bu süreçlerin farklılaştığı nokta; Batı’da yenilenen bu alanların eskimiş yasal kentsel dokular

olmasına karşın, Türkiye pratiğinde yasadışı gelişen alanların kentsel dönüşüme öncelikle konu edilmesidir.

- Gelişmiş Batı ülkeleri uygulamalarında gündemde olan bir diğer kentsel dönüşüm projesi türü de; fiziksel ve toplumsal çöküntü bölgesi haline gelen kentsel alanlarda ekonomiyi yeniden canlandırarak kentsel refahı, yaşam kalitesini artırmaktır. Türkiye’de gerek nüfus ve gerekse ekonomik aktivite olarak çöküntü bölgesi haline gelen bölgeler öncelikle nüfusunu ve ekonomik gücünü kaybeden bazı Anadolu kentleridir ve bu kentler için ülke ve bölge ölçeğinde stratejiler geliştirilmesine gereksinme vardır. İstanbul ve diğer büyük kentler ise, ekonominin ve nüfusun yığıldığı bölgelerdir. Bu nedenle Batı pratiği ile Türkiye pratiği açısından bu kapsamda da temel bir fark bulunmaktadır.
- Günümüzün batı kentlerinde kentsel dönüşüm deneyimlerinden bir diğeri; kentlerde daha önce kullanılmış ve bugün işlevini yitirerek atıl hale gelmiş olan alanların tekrar yeni işlevler ile canlandırılması yaklaşımıdır. Türkiye’deki kentsel dönüşüm projelerinde yeni yeni konu edilmeye başlayan bu yaklaşım kentlerin büyümelerinin sınırlandırılmasına yardımcı olabilecek en temel stratejidir.

Görüldüğü gibi bu noktada yapılabilecek çıkarım, kentsel dönüşümün ulusal düzeyde yasal bir dayanak ve kentsel bir politika çerçevesinde kurgulanması gerektiği biçiminde açıklanabilir. Dolayısıyla ülkemizde kentsel dönüşüme ilişkin yasal ve kurumsal tabanın analiz edilmesi, var olan siyasi sistemin kamu yönetimi ve özellikle planlama mevzuatına dayalı konumu açısından özetle de olsa değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

3.1. Kamu Yönetimi ile Planlama Kurumunun Yeniden Yapılandırılması ve Temel Sorunlar

Türkiye’de yeni yönetim modellerinin değerlendirilmesi ve yapısal değişimlerin sistemli bir biçimde uygulanması özellikle Avrupa Birliği uyum süreçlerine bağlı olarak 2000’li yıllardan bugüne sürdürülmektedir. Bu doğrultuda gerçekleştirilmekte olan yapısal dönüşümlerin hukuki ayağını oluşturan yasal düzenlemeler belirli bir sistemde ve bütünlük içerisinde yapılmadığından bunlar var olan sistemin yaralarını saran düzenlemeler olmaktan çok, “var olan sorunları derinleştiren sorunlar” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni kamu yönetimi anlayışın kabul görebilmesi ve bu anlayışın ilkelerinin yasallaştırılması; yani yeni bir kamu yönetimi sisteminin oluşturulması bazı mevcut aksaklıkların giderilmesiyle mümkün olabilir. Ayrıca bu aksaklıkların giderilmesi değişimin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için tek koşul olarak görülmemelidir. Gerekli siyasi, ekonomik ve toplumsal altyapılar kurulmadığı takdirde bu sürecin işlerlik kazanması mümkün olmayacaktır. Genel olarak esnek, saydam, kaliteli, etkin örgütlü, çok aktörlü ve katılımcı niteliklere sahip olan yeni yönetim modeli, günümüz Türkiye’sinin yönetim yapısı göz önünde bulundurulduğunda oldukça uzak bir hedef olarak görülebilir. Bu hedefi uzak kılan temel aksaklıklar ya da sorunlar ise şöyle açıklanabilir.

- Hukuk sisteminin karmaşıklığı,
- Yasama, yürütme ve yargı organlarının etkin ve doğru olarak işlememesi, bu üç organ arasındaki bağın doğru kurulamıyor oluşu,

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

- Yasalara uyma konusunda neredeyse toplum geneline yayılan bir sorunun varlığı,
- Yönetim ve hukuk sisteminin açıklarının kullanılmasıyla çoğalan yolsuzluk olayları,
- Buna karşın devletin denetleme (teftiş) sisteminin iyi çalışmaması,
- Çok sayıda siyasi partinin seçim sistemi nedeniyle mecliste temsil edilememesi,
- Yönetimsel sistemin çok parçalı yapısı,
- Konsültasyon süreçlerinin hiçbir biçimde işlemiyor oluşu,
- Hizmet sağlamada ortaklık sisteminin oluşturulamaması,
- Toplumun yeniliklere açık ve katılımcı bir düşünce yapısına sahip olan kesiminin yeterli düzeyde olmaması,
- Seçime katılım oranının düşük oluşu.

Tüm bu sorunlar değerlendirildiğinde, ülkemizde geleneksel kamu yönetimi ilkelerinin bile henüz tam olarak gerçekleşmediği görülmektedir. Böyle bir mevcut altyapının üzerine yeni bir sistemin getirilmesi yeni sorunların, aksaklıkların çıkmasına neden olmakta ve olacaktır.

Sıralanan niteliklere sahip olan yeni bir yönetim modelinin benimsenebilmesi için öncelikle böyle bir yapıyı taşıyabilecek devlet gücüne ve toplumsal bilinç gereksinimi vardır. Bu temel sağlam olmaması, sürecin yasal ve kurumsal dönüşüm çabaları ne yazık ki boşa çıkarmaktadır. Bununla birlikte “Sosyal Refah Devleti” sistematığının hiçbir zaman tam olarak oturmadığı ülkemizde, gelişmiş ülkelerde özellikle son 30 yıldan bu yana yaşanan yeni dönüşümleri benimseyerek harekete geçilmesi, aslında yeni bir yapının bu yapıyla uyumsuz niteliklere ve kendine özgü sorunlara sahip bir temel üzerine inşa edilmesi anlamına gelmektedir. AB uyum süreçlerinin yaptırımlarıyla, yapısal-kurumsal ve yasal dönüşümlerin ülke koşullarına uyum, amaç, kapsam ve süreç planlama faktörleri geri planda bırakılarak, tamamıyla “rastlantısal” bir şekilde gerçekleştirilmesi, söz konusu hedefin uzak oluşunda en önemli etkenlerdendir. Özellikle kent yönetimleri ve planlama açısından önem taşıyan dönüşümlerin bu alanlardaki mevcut sorunlar gözetilerek sistematik bir biçimde gerçekleştirilmemesi bir başka olumsuz noktadır. Bu sorunların başlıcaları:

- Bütünlükçü planlama sisteminin işlememesi ve / veya bu sistemin parçalı uygulamalarla deforme edilmesi,
- Sermayenin kent merkezinde geniş kapsamlı ve kent bütününde düşünülmemiş anlık projelerle yer bulabilmesi,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde merkezi iradelerin kentte parsel ölçeğine kadar inen karar mekanizmalarında kolaylıkla söz sahibi olabilmeleri,

olarak sıralanabilir.

Dolayısıyla bunlar rantın eşit dağılımına ve kamu yararına ilişkin sorunlar olarak nitelenebilir. Aslında yeni yönetim modelinin esnek, saydam, kaliteli, etkin, örgütlü, çok aktörlü ve katılımcı olarak sıralanan nitelikleri aynı zamanda yeni bir planlama modelini işaret etmektedir. Bu niteliklere sahip yeni bir planlama modelinin benimsenebilmesi için öncelikle söz konusu mevcut sorunların giderilmesi gereklidir; zira özellikle planlamanın rantın kamu yararı adına eşitlikçi dağıtımını konusundaki sorunları çözülmeden örgütlü, çok aktörlü ve katılımcı bir planlama modeli ortaya çıkarılamayacaktır. Hem Türkiye’deki “Kamu Yönetimi”nin yeniden yapılandırılması sürecinde, hem de bu sürecin devamı olarak

*Bu Bildiri Mimarlar Odası Adına Düzenlenmiştir.

görülebilecek planlama kurumlarındaki düzenlemelerde, kent yönetimlerinin ve planlamanın mevcut (Türkiye'ye özgü) sorunlarına ne yazık ki kalıcı çözümler getirilememiştir.

3.2. Yeniden Yapılanma Kapsamında Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Yeniden yapılandırma çerçevesinde son iki yıl içerisinde izlemekte ve ilişkilendirilmekte dahi güçlük çekilen, kimi veto edilen, kimi ciddi kamuoyu tepkileri olarak geri çekilen 30 civarında yasa, yasa taslağı ve düzenlemeler bulunmaktadır. Bunların içerisinde planlamayı ve kent yönetimlerini yakından ilgilendiren yasalar ise, şöyle sıralanabilir.

- Büyükşehir Belediye Kanunu,
- Belediye Kanunu,
- İl Özel İdarelerin Kanunu,
- Mahalli İdare Birlikleri Kanunu,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- Yıpranan Kent Dokularının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
- Arsa Ofisi Kanunu ve Toplu Konut Kanununda Değişiklik Yapılması ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması Hakkında Kanun,

Bu yasaların ülkenin kent yönetimleri, planlama ve imar açısından dünden bugüne yaşamakta olduğu yapısal ve uygulamaya dönük sorunlara ne kadar çözüm getirdiği tartışılmalıdır. Bu nedenle söz konusu sorunların saptanması, kamuda yeniden yapılanma süreçleri kapsamında derinlikli olarak kurgulanıp uygulanmayan; yalnızca AB uyum süreçleri kısılacında kelimenin tam anlamıyla aceleye getirilen yasaların daha doğru bir biçimde yorumlanabilmesini kolaylaştıracaktır. Ancak böyle bir yorumlama süreci ne yazık ki yasaların çıkarılma aşamasında yaşanmamıştır. Söz konusu sorunlar genel nitelikleri itibariyle dört sınıfta incelenebilir (Ünsal, 2006).

- a) Sosyal devlet uygulamalarının zayıflaması,
- b) Planlamada arsa/arazi rantının eşit dağılımına ilişkin eksiklik ve yetersizlikler,
- c) Plan yapan kurumlar arasındaki yetki karmaşaları ve planlar arası hiyerarşide uygulamaya dönük boşluklar,
- d) Planlamada katılım mekanizmalarının kurulamaması,

Doğaldır ki bu sorunlar çoğaltılıp, ayrıntılandırılabilir. Ancak sorunlara çözüm bulunabilmesi açısından asıl olan; bu ayrıntıların bilinmesi ve yasa üretim sürecinde kesinlikle değerlendirilmesidir. Bir başka anlatım ile; ülkenin kent yönetimlerince, planlama ve imar adına geçmişten günümüze yaşamakta olduğu yapısal ve uygulamaya dönük sorunların yasa üretim sürecinde değerlendirilmemiş olmasının yanı sıra, bu düzenlemelerin farklı kurumlar tarafından birbirinden kopuk biçimde gerçekleştirilmesi, belirli bir dizgede kurgulanmadan ve gerekli altyapılar hazırlanmadan yürürlüğe konması, mevcut sorunlar üzerine yepyeni sorunlar getirmektedir (Görgülü v.d., 2006)

3.3. Kentsel Dönüşüm Hedefli Yasal Düzenlemeler

Mevcut konut açığının çözülmesi ve kentsel dönüşümün planlı bir biçimde yürütülmesi için bazı adımlar tabii ki atılmaktadır. Bunların kanun ve yönetmelikler olarak yansımaları özellikle kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması sürecinde gündeme gelmiş ve bu kapsamda ya bir takım yeni kanun ve yönetmelikler tasarlanmış ya da bazı kanun ve yönetmeliklere yeni maddeler eklenmiştir. Bugün Türkiye’de “kentsel dönüşüm”e ilişkin yasal taban oluşturan üç temel yasadandır söz edilebilir.

- a) 2985 sayılı “Toplu Konut Kanunu”, (5162 Sayılı Kanundaki getirilen değişikliklerle birlikte), (2004)
- b) 5393 sayılı “Belediye Kanunu”, (2005)
- c) 5366 sayılı “Yıpranan Kent Dokularının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”, (2005)

Bu üç temel yasanın yanı sıra henüz yürürlüğe girmemiş, ancak 2006 yılının ortalarından bu yana TBMM gündeminde bekleyen “Dönüşüm Alanları Kanun Tasarısı” da bulunmaktadır. 5162 sayılı yasa ile Toplu Konut İdaresi’nin, 5393 sayılı yasa ile belediyelerin, 5366 sayılı yasayla ise, yine belediye ve il özel idarelerinin sit/koruma alanları da dahil olmak üzere “kentsel yenileme” uygulaması yapma yetkileri bulunmaktadır. Bu yetki ve içerik çeşitlenmesinin belki de en korkutucu yanını yasalastığı takdirde “Dönüşüm Alanları Kanun Tasarısı” oluşturmaktadır. Yalnızca fiziki müdahaleleri kapsayan, kentsel dönüşüm sürecinin sosyal ve ekonomik arka planını hiç gözlemeyen bir anlayış ile hazırlanan bu taslak:

- Ülkenin kıyılarını da kapsar bir biçimde tüm topraklarının kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilmesinin önünü açmakta,
- Bunun için dönüşüm alanı ilan etme ve sınırlarını belirleme yetkisi ilçe ve ilk kademe belediyelerine de vermekte,
- Planlama hiyerarşisine aykırı olarak dönüşüm alanlarında plan değişikliği/tadilatı yetkisini bu alanı ilan eden kurumlara bırakmakta ve yeni bir gayrimenkul değerlendirme sistemi getirmektedir.

Özetle, mevcut ve tasarı durumundaki kentsel dönüşüm hedefli yasal ve kurumsal yapının gündeme getirdiği ve getireceği “yıkıp yeniden yapma süreci” nin; daha çok fiziki nitelikleri artırabilmek, böylece uygulama yapılacak alan kullanıcılarından çok, onlara tasfiye ederek daha üst gelir gruplarına hizmet edecek ekonomik düzeyi gerekli kılan konut alanları yaratmak ve bir takım sermaye gruplarına da yeni kentsel rantlar sağlayabilmek amacıyla gerçekleşeceği düşünülürse, özellikle Şehircilik’ te “Kamu Yararı” ilkesini altüst eden bir sonucun bizleri beklediği görülecektir. Bu sonuç kentsel dönüşümden beklenen faydayı ne söz konusu alan, ne de bu alanla bütünleşmesi beklenecek kente, mekansal, ekonomik ve toplumsal faydalar sağlamayacaktır. Kaldı ki böylesi bir süreç günümüz yapılaşma süreçlerinde kentleri kimliksizleştiren ya da kentlerin var olan kimlikleri altüst eden bir “aynılaşma süreci” ni beraberinde getirecektir.

4. DEĞERLENDİRME

Yönetim modeli niteliklerinin dar bir çerçevede de olsa, yani liberal politikaların toplum ve kent mekanı açısından yaratmış olduğu eşitliğe dayalı sorunlara çözüm arayışından doğduğu öne sürülecek olursa, konunun “Kentsel Dönüşüm Süreci”yle de yakından ilgili olduğu ortaya çıkacaktır. Özellikle ülkemizde, bir süreç olarak değerlendirilmesi gereken Kentsel Dönüşüm olgusu içerisinde, Kentsel Yenileme-Mahalle Yenilemesi olguları, ne yazık ki birer planlama uygulaması örnekleri olarak görülmemekte, aksine yalnızca “ yıkıp yeniden yapma” olarak Kentsel Dönüşüm olgusuyla eş anlamda değerlendirilmektedir. Batı örneklerinde ise, yeni yönetim modeli nitelikleri, amacına da uygun olarak esnek, saydam, kaliteli, etkin, örgütlü, çok aktörlü ve katılımcı kentsel yenileme modelleri tariflenmekte ve bu müdahaleler söz konusu niteliklerin de bir sonucu olarak, kentsel dönüşüm sürecini kamu yararı adına olumlu bir şekilde yönlendirmektedir.

“Sürdürülebilirlik”, “insan odaklı olma”, “katılım”, “ aktörlerin kentsel sorunlar karşısında ortalığı”, “stratejik yaklaşım, program ve planlama” gibi yeni, öncelikli kavramlar, kentsel dönüşümün vazgeçilmemesi gereken öncelikli bileşenleri olarak gündeme taşınmıştır. Dolayısıyla, söz konusu yaklaşımlarla “kentsel yeniden üretim” olarak değerlendirilen kentsel dönüşüm süreci, bu kavramlar için yaratılacak uygulama alanlarıyla birlikte, mutlaka bütünsel bir planlamaya dayalı korumadan sağlaştırmaya, yenilemeden yeniden canlandırmaya kadar olan kapsamlı bir çerçeveyi kentin fiziksel, toplumsal, ekonomik ve kültürel mekanlar açısından işaret etmektedir.(Görgülü,2005)

Bu kapsamda Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin kuramı ve pratiği oluşturulurken öncelikle bu sürecin planlama kurumunun dışında algılanmaması ve kent bütününden koparılmaması gerektiği tüm ilgili kesimler tarafından benimsenmelidir. Aynı şekilde süreç tek eksenli değil, çok faktörlü, sorunlara temellenen bir yaklaşımla planlanmalı ve yönetilmelidir. Ancak Türkiye’deki kurumsallaşmış planlama kültürü ve pratiği, süreçlerin bu şekilde gerçekleşmesi için yeterli ortamı hazırlayamamaktadır. Bu nedenle Türkiye’deki planlama süreci öncelikle stratejik, esnek, çok aktörlü ve katılımcı pratikleri içselleştiren bir biçimde yeniden kurgulanmalı ve kentsel dönüşüm süreçleri bu kurgu içinde yerini almalıdır.

Bu doğrultuda; kentsel dönüşüm süreçlerinin programlanması ve projelendirilmesinde sosyal gelişim, ekonomik kalkınma, doğal dengenin korunması ve tüm sektörlerde sürdürülebilirliğin sağlanmasını temel alan yaklaşımların birbiri ile bütünleşik olarak uygulanması temel ilke olarak kabul edilmelidir. Aynı bağlamda tüm kentsel dönüşüm süreçlerinde olduğu üzere, mahalle ölçeğindeki süreçlerde de sorunun tanımlanması aşamasından, uygulamaların izlenebilir hale gelmesine kadar geçen her aşama için yukarıdaki temel ilke kapsamında dinamik bir modelin kurgulanması gerekmektedir. Bu modelin ilke ve ölçütlerinin belirlenmesi ise, sürecin tasarlanmasındaki en önemli aşamadır. Bu kapsamda;

- Öncelikle sürece katılan aktörler kentsel dönüşümün bir proje değil uzun vadeli bir süreç olduğunu kabul etmeli ve içselleştirmelidirler. (geniş kapsamlılık/zamanlama)
- Kentsel dönüşüm süreci mekanın ve toplumun tüm alanlarını kapsayacak şekilde çok bileşenli olarak düzenlenmeli ve ülkenin ekonomik, fiziksel ve sosyal koşullarından referans almalı, uygulanabilir olmalıdır. (geniş kapsamlılık/ uygulanabilirlik)

- Kentsel dönüşüm süreci tüm bölgeler için tek bir tip olarak düşünülmemeli, her bölgenin özelliklerinden kaynaklanan değişikliklere kolaylıkla uyumlaştırılabilir. (esneklik)
- Bir mekan için üretilecek kentsel dönüşüm sürecinde temel kriterlerin yerel topluluklar/yaşayanlar ile birlikte geliştirilmesi esas olmalı, hiçbir kesim dışlanmamalıdır. (kalıtsızlık)
- Bir kentsel dönüşüm sürecinin her aşamasında alınan kararların ve bunların gerekçelerinin net, anlaşılabilir olması ve kabul edilen konuların toplumla paylaşılması esastır. (şeffaflık)
- Süreç boyunca gerçekleşmesi programlanan sosyo-ekonomik ve fiziksel müdahalelerin zamanlamasındaki önceliklerin doğru öngörülmesi, (zamanlama)

kentsel dönüşümün vazgeçilmez temel ilkeleridir. Dolayısıyla uzun vadeli bir süreç olarak tasarlanması gereken kentsel dönüşümde; çok bileşenlilik ve uygulanabilirlik başta olmak üzere, esneklik, dönüşüm kriterlerinin ve modellerin sürecin aktörleri tarafından katılımlı ortamlarda geliştirilmesi, karar ve gerekçelerin toplum açısından net ve anlaşılabilir/ulaşılabilir olması konularının ilgililer/yetkililer tarafından içtenlikle benimsenmesi ve kabul edilmesi esastır.

Bu ilkeleri tümüyle ya da bazıları itibariyle uygulanmaz kılabilir, dolayısıyla kentsel dönüşüm süreçlerinin programlanmasında/ projelendirilmesinde tehdit oluşturabilecek unsurları da saptayarak gerekli önlemleri almak ve geliştirmek zorunluluğu vardır. Bunların önemli ve öncelikli olanlarını şöyle belirleyebiliriz.

- Kentsel dönüşüm sürecinin her aşamasında kabul edilen ve kullanılan kriterlerdeki belirsizlikler/eksiklikler en önemli tehdit olarak algılanmalıdır. Bu, planlamanın temel ilkelerine aykırı kentsel dönüşüm kararlarının üretilmesini getirerek, sürece olan güvenin sarsılmasına neden olacak bir tehdittir.
- Kentsel dönüşüm alanının seçiminde herhangi bir kriterin olmaması, toplumsal güveni sarsmakta ve kamu yararını zedelemektedir. Bu nedenle temel risklerden biri, kentsel dönüşümüne konu olacak alanların seçiminde kullanılacak kriterlerin olmaması durumudur.
- Kısa vadede yaygın işbirlikleri yapılması veya umutları artırıcı vaatlerde bulunulması sürecin işleyişini ve güvenilirliğini zedeleyen bir diğer faktördür.
- Kentsel dönüşüm sürecinin model, yanlış seçildiğinde, belli bir aşamada sürecin kilitlenmesini ve hedeflere varılmaması tehlikesini getirecektir.
- Süreçteki tüm aktörlerin eşdeğer olarak temsil gücünün olmaması sürecin katılım ve şeffaflıkla yönetilmesini engellemektedir.
- Kentsel dönüşüm süresi konunun uzmanı olan profesyoneller tarafından tasarlanmadığında yada profesyonellerin bu konuda yeterince birikimi olmadığı takdirde konu spekülasyon ve politik risklere açık hale gelmekte, bu da yerel topluluklar başta olmak üzere tüm aktörler açısından önemli kayıplar oluşturmaktadır.
- Sürecin dürüst ve ilkeli olarak yönetilmemesi, kamuoyunun kentsel dönüşüm programları ve projelerine olan güvenini sarsacağı için amaca ulaşmada diğer bir tehdit olarak algılanmalıdır.

Bu değerlendirmeler sonucunda gerek Türkiye deneyimleri, gerekse uluslar arası deneyimler şu çıkarımları (alınması gereken dersleri) ortaya koymaktadır.

- Kentsel dönüşüm ve mahalle yenilenmesi konusunda belirlenen yaklaşımların arkasında bir yasal dayanak ve ulusal düzeyde kentsel bir politika bulunmalıdır.
- Yenileme girişimlerinde başarılı olabilmek için kent ve mahallenin geleceği konusunda etkin roller üstlenen kamu, özel kesim ve sivil halk temsilcilerinin özgün bir ortaklık modeli çerçevesinde hareket etmeleri sağlanmalıdır.
- Katılım konusunda, toplumun bütün kesimlerinin ve özellikle geliştirilen program ve projeler çerçevesinde iddia sahibi konumunda olan bütün aktörlerin uygun bir liderlik anlayışı ile sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yurt dışındaki katılım ve ortaklık modelleri incelendiğinde, çözüm ortaklığı içinde yer alan bütün aktörlerin arasında güç dengesinin kalıcı olabilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.
- Ülkemizin gerçeklikleri göz önüne alındığında ise, bazı sorunların bu gerekliliklerin hayata geçirilmesinde engel oluşturdukları gözlenmektedir.
- Kentsel dönüşüm çalışmalarında izlenecek yolun kalıcı olabilmesi için ivedilikle uzlaşma zemini koşullarının iyileştirilmesi zorunludur. Bu amaç doğrultusunda yasal tabanın ve kurumsal örgütlenme yapısının toplumsal gelişim hedeflerini içeren bir yapıya getirilmesi zorunludur.

Sıkça vurgulandığı üzere mahallesine, yerine, geleceğine sahip çıkacak yerel inisiyatif, ortaklaşa geliştirilen kentsel dönüşüm projelerin sürdürülmesi için vazgeçilmez unsurlardandır. Bu nedenle “mekanına sahip çıkma” bilincinin oluşması doğrultusunda gerekli önlemler alınmalıdır.

SONUÇ

Yaşadığımız olumsuzluklar, ortaya çıkan başarısızlıklar yine de kentsel dönüşüm konusundan uzak durmamızı gerektirmez. Yaptığımız değerlendirmeler, eleştiriler bağlamında getirilen öneriler; plansız olmaya, stratejilerin/ hedeflerin bu doğrultuda kurgulanıyor olmasına, kamu kaynaklarının pervasızca kullanımına ve uygulama yöntemlerine ilişkindir. Dikkate alınır umudu ile.

KAYNAKLAR

Görgülü, Z., Dinçer, İ., Enlil, Z., Özden, E., Kurtarır, E., Altınok, E., 2006

Görgülü, Z., 2005

Görgülü, Z., 2005

Görgülü, Z., 2005

Harvey, D., 1985

Kocabaş, A., 2006

Kurtuluş, H., 2006

Oruç, G. D., 2004

Öktem, B., 2006

Roberts, P., 2000

Thorns, C.D., 2004

Ünsal, F., 2006

“Mahalle Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Modeli-Küçükbakkalköy Örneği”, İstanbul’un Eylem Planlamasına Yönelik Mekansal Gelişme Stratejileri Araştırma ve Model Geliştirme İşi Kapsamında Yapılan Çalışma, YTÜ; Mimarlık Fak., Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

“Kentsel Dönüşüm Kentsel Rantın Yeni Adı Olmamalı” Cumhuriyet Gazetesi

“Yeni, Ama Yinelenen Gündem: Kentsel Dönüşüm” Mimarist Dergisi

“Planlamada Bir Araç: Kentsel Dönüşüm” Mimarlık Dergisi

“The Urbanization of Capital” Oxford: Basil Blackwell

“Kentsel Dönüşüm (Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye’deki Beklentiler” Literatür Yayınları: 433, 2006

“Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak”, Planlama Dergisi, ŞPO Yayını, 2006/2

“Şehir Eski Merkezlerinde Mekansal Değişim ve Yeniden Canlandırma Stratejileri: İstanbul Tarihi Yarımada: Eminönü Örneği, İTÜ, Basılmamış Doktora Tezi

“Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri”, Planlama Dergisi, ŞPO Yayını, 2006/2

“The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration”, Urban Regeneration a Hand Book, London, Thousandoaks, New Delhi: Sage Publications

“Kentlerin Dönüşümü”, Soyak Yayınları

“Yerelleşme ve Kentsel Planlamanın Açmaz(lar)ı”, Kamu Yönetiminden Planlamaya Yeniden Yapılanma Sempozyum, Ekim 2005, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fak., İstanbul